

Meta Vouk in Eva Hartmann

Meta Vouk in Eva Hartmann. Koroški Slovenki ter mladi in močni ženski.

Smo koroški Slovenci, naša zgodovina je antifašizem

SAŠA VIDMAJER
VORANC VOGEL

Minil je mesec in pol od policijske racije na antifašističnem taboru pri Peršmanu. Glavno vprašanje ostaja, kdo je naročil intervencijo na spominskem kraju, kjer so nacisti pred osemdesetimi leti ustrelili družini koroških Slovencev. Je kdo prevzel odgovornost? Se opravičil?

Meta Vouk: Rezultatov komisije še ni, sprašujemo se, kdo je za tem in zakaj še ni imena. Videli bomo, kaj

bo poročala komisija in ali bomo izvedeli, kdo, kaj in kako. Ostaja veliko vprašanj. Opravičili so se samo Bernardu Sadovniku, ki je potomec družine, umorjene na Peršmanovi domačiji. Več do nas v klubu in muzeju ni prišlo. Tudi ko so novinarji spraševali o opravičilu, nismo izvedeli ničesar. Po srečanju, ki ga je imel Peter Kaiser [deželni glavar] s Sadovnikom in policijo, se je Kaiser temu izognil.

Eva Hartmann: Namestnik policijske šefinje na deželni ravni je na vprašanje, ali se bo opravičil mladim, ki so bili na taboru, decidirano rekel, da ne.

Kar se je zgodilo 27. julija na Koroškem, ni bilo naključje. Je incident s helikopterjem, specialnim enotami, brezpilotnimi letalniki in psi mogoče razumeti kot preizkus, do kam se lahko gre?

Eva Hartmann: Lahko samo špekuliramo. Zgodil se je napad na manjšinske strukture, vprašanje ostaja, ali so odgovorni to hoteli ali se niso zavedali, na kakšen poseben prostor so prišli. V obeh primerih je škandalozno.

Ali ni malo verjetno, da ne bi vedeli? Akcija je bila načrtovana, mediji so pisali, da se je o tem vedelo dva dni prej.

Situacija na Koroškem je za slovensko manjšino žalostna, a optimizem vzbuja mlada generacija, aktivno jedro so zveze študentskih organizacij. Kritizirajo in protestirajo, imajo kristalno jasna stališča do političnih razmer in krivic. Eva Hartmann in Meta Vouk sta koroški Slovenki, mladi, močni ženski. Prva se posveča spominski kulturi, druga goji odpor. Hči odvetnika Rudija Vouka ve — vse, kar si je manjšina kdaj izborila, si je izborila na podlagi sedmega člena.

Meta Vouk: Že v četrtek je helikopter enkrat preletel domačijo. Dodala bi, da je to tudi napad na antifašistične strukture in antifašistično mišljenje. Po eni strani gre za manjšino, po drugi pa, kako želi Avstrija ravnati s tistimi, ki odkrito povedo, da delujejo antifašistično. Naš cilj je bil izobraževanje. Reakcija Avstrije nas je prestrašila in hkrati motivirala.

Je bilo sporočilo zastraševanje?
Eva Hartmann: Šlo je za zastraševanje in kriminalizacijo mladih, ki se angažirajo za antifašistično izobraževanje, to je bil neke vrste namen. Ne vem pa, ali so se zavedali, kaj vse so sprožili in kaj je nastalo iz tega: koliko medijskih poročil in odzivov. Tudi mi nismo pričakovali takšnega odmeva.

Gre za grob vdor države na kraj, ki bi moral ostati prostor spoštovanja in spomina, za nasilje nad dediščino upora in spominom na

družino, ki je tu umrla pod strelci nacistov.

Meta Vouk: Ta specifični spominski kraj je za manjšino najpomembnejši. Zares je vprašanje, kako je mogoče, da se niso zavedali, kaj delajo. Če bi šlo samo za kampiranje, bi razumeli, da en šotor ni v redu postavljen. Ne bi bil problem ... **Eva Hartmann:** V muzeju se tudi sprašujemo, zakaj niso vnaprej navezali stikov z nami, ali nas nimajo za partnerje na isti ravni. Lahko bi navezali stike z društvoma, ki upravljata muzej, in povedali za pritožbo zaradi kampiranja, se napovedali. Stvar bi se čisto drugače odvijala. S tem, da so bili od začetka prisotni urad za protiekstremizem, urad za tujce in azil ter vodja okrajne uprave, se postavlja veliko vprašanj.

Je pod krinko »varnosti« mogoče prepoznati fašistoidne prakse?

Eva Hartmann: Ta impresija ostane. Zahtevali so identificirajo in sprašuješ se, kaj je bilo ozadje. Od vsega začetka bi moral biti prisoten tolmač, postopek bi lahko izpeljal v slovenskem jeziku. Manjka senziбилnost na vseh možnih ravneh: za jezikovno, manjšinsko situacijo in za zgodovino tega kraja. Za potomce je to bila močna retravmatizacija. **Meta Vouk:** Ko so prišli, smo jih večkrat prosili, naj se postavijo nekaj metrov stran, da bi se lahko nadaljevalo predavanje, potem smo klicali odvetnika, ki je svetoval, naj zaprosimo za postopke v slovenščini. Prišel je tolmač, ampak je trajalo. Niso imeli potrpljenja, da bi čakali na postopek v slovenščini, imeli smo občutek, da nas sploh niso upoštevali. Odvetnik je potreboval kakšnih petinštirideset minut, eno uro, da je prišel. Medtem so hodili po šotorih, gledali, fotografirali, bili smo pod stalnim pritiskom. Naša pravica je, da se želimo domeniti z odvetnikom, saj smo mlade osebe, zato smo bili šokirani, ko je prišlo toliko policije naenkrat, nismo vedeli, kako ravnati.

Čeprav gre za škandal brez primere, smo videli običajno sprenevedanje v Avstriji, recimo deželnega glavarja, ki se je ponudil za mediatorja. V Sloveniji se predsednik vlade ni niti odzval.

Meta Vouk: Imela sem občutek, da so bili v Avstriji odzivi iz nekaterih političnih smeri zelo previdni, niso si upali zares kaj povedati. Tudi Kaiser je na začetku miril situacijo, češ, vse je v redu. Veliko politikov se je odzvalo, a se bojim, da gre samo za govorjenje, vprašanje je, ali bodo posledice, ali se bo za manjšino kaj izboljšalo. Po tej katastrofi bi bila dolžnost politikov, da kaj naredijo za nas. Že sedemdeset let nimamo manjšinskih pravic. Želimo si, da bi Slovenija še bolj pritislila na Avstrijo glede manjšine. Zdaj je pravi trenutek, lahko bi se zavedela, da ima določeno moč, da nas podpre.

Eva Hartmann: Prišlo je na dan, da je Peršman še vedno občutljiva tematika, v Avstriji manj kot na Koroškem, in politiki se zavedajo, da če zavzamejo stališče, ima to zanje posledice. V fazi odmevov se je to jasno videlo, bili so zelo previdni. Od republike Slovenije smo doživeli veliko solidarnosti, bili v osebnem stiku z različnimi politiki, ki so nas poklicali, tudi mene osebno predsednica Nataša Pirc Musar, ki je potrdila svojo podporo. To je bilo v tistem trenutku, vprašanje je, ali bodo sledila dejanja. Nevarnost je, da bo stvar spet zaspala. Brez reakcije Slovenije bi veliko prej vse potihnilo.

Zadeva je bila res huda.

Meta Vouk: Ja, ampak mogoče v tem že vidimo, kako razmišlja manjšina, mislimo si, da tudi če je hudo, se nihče ne odzove. Tokrat nas je začudil tako velik odmev. Z nami je navezalo stike veliko slovenskih medijev.

V Peršmanovem muzeju je dejavna mladina z vseh koncev Avstrije.

— EVA HARTMANN

Vsaj ena dobra stvar pri vsej zadevi.

Meta Vouk: Zdaj je slovenska javnost izvedela za Peršmanovo domačijo, upor koroških Slovencev, deportacije in zdajšnjo manjšinsko situacijo. Gre tudi za normalizacijo antifašistične drže — da je v redu, da poveš, da si antifašist, kar je pri celotni katastrofi nekaj pozitivnega. Manjšina že petindvajset let ni doživela tolikšnega medijskega odmeva, to je za nas velika stvar. Tudi če je to, zaradi česar smo deležni pozornosti, bolj žalostno, obstaja neki pozitiven rezultat celotne zadeve.

Eva Hartmann: V muzeju doživljamo velik naval, število obiskovalcev se je v primerjavi z lansko sezono več kot podvojilo. Ne vem, ali je znano, da delo v muzeju opravljamo prostovoljno, smo mlada ekipa, ki ob koncih tedna v odpiralnem času sprejema goste, jih popelje po razstavi. Ponavadi si med vikendom zaseden, bile so tudi faze, ko ni bilo obiskovalcev, zdaj pa ne zmoremo, ker je takšen naval. Za muzej je to lepa stvar, prihajajo tudi ljudje, ki pravijo, da še nikoli niso slišali za ta kraj. Čeprav je bilo narejene veliko škode, je to zdaj pozitivno.

Meta Vouk: Mogoče je marsikdo mislil, da je manjšinska situacija itak v redu, da se je po smrti Jörga Haiderja vse izboljšalo. Racija je iztočnica, ko se je opazilo, da duhovi obstajajo, obstaja negativna pro-

tislovska energija, moč. Javnost in politika se bolj zavedata, da ni vse tako v redu, kot so se v zadnjih desetih letih delali, da je.

Eva Hartmann: Verjetno nas je do neke meri streznilo, prebudilo, ampak sočasno smo doživeli ogromen naval solidarnosti iz Avstrije, Nemčije, Slovenije, Italije; z vseh koncev so nam pošiljali solidarnostne izjave. Pokazalo se je, da ima ta kraj veliko večji pomen, kot smo mislili. Ko smo doživeli mednarodno solidarnost, je bilo očitno, za koliko ljudi Peršmanova domačija ni samo kraj spominjanja koroških Slovencev, temveč je tudi mednarodni kraj, ki vsebuje toliko simbolike in pomena na različnih ravneh. Kar je nekaj zelo lepega.

Takoj po raciji se niste hoteli srečati z deželnim glavarjem. Peter Kaiser je fenomen: ima pozitiven imidž, bil bi mediator, a za manjšino še nikoli ni nič naredil.
Eva Hartmann: Ne bi bila tako ostra. Če pogledamo nazaj, na čas po Haiderju, se je le veliko spremenilo. Da se neki deželni glavar postavi pred mikrofon in poskuša v slovenščini pozdravljati in kaj povedati — čeprav je to malo —, tega prej ni bilo.

To je forma, ne vsebina.

Eva Hartmann: Smo na prelomu, čez dve leti bodo spet volitve, ne vem, ali bomo doživeli kaj boljšega. **Meta Vouk:** Meni pa se zdi malo žalostno, da je naše mišljenje, da je boljši od Haiderja in Dörflerja — seveda je boljši, ampak Haider in Dörfler sta bila odkrito protimanjšinska — in to zadostuje. Deželni glavar nam dvanajst let govori o mirnem sožitju in o tem, da je vse lepo, toda v tem času ni nič kaj naredil za manjšino. Skril se je za govorico. In potem tudi manjšina ni več imela energije, da bi se še naprej borila za lastno situacijo, ker je itak mislila, da je pod Kaiserjem vse v redu, ker ni več Haiderja, in je imela občutek, da jo upošteva. Toliko več moči je imel, da bi kaj naredil, pa ni izkoristil priložnosti, ker se je bal, da bo izgubil volivce. S tem umiramo v tišini.

Eva Hartmann: Simbolna politika je eno, ampak vseeno so se stvari razvile naprej. Muzej ima zdaj podporo dežele Koroške, ki je prej ni bilo.

Meta Vouk: So pozitivni učinki. Ampak po več kot stoletni asimilaciji se je treba — če naj bi imeli politika, ki je naklonjen manjšini — hitreje odzivati in poskušati popraviti, kar se je zgodilo v zadnjih sto letih. Leto 2020 je bilo priložnost, da bi se naredilo več, ne pa samo lepo govorilo.

Eva Hartmann: Na Koroškem ne uspeva, da bi prizadevanja za manjšino videli kot skupno prizadevanje vseh. Odgovornost ostaja le pri manjšini. Manjšina pa ne bo preživela, če ne bo dobila podpore iz večinskega naroda. To je ključna stvar, ki enostavno manjka.

**Meta Vouk in
Eva Hartmann**

Meta Vouk je odraščala v Dobrli vasi, maturirala na Slovenski gimnaziji v Celovcu in magistrirala na Pedagoški visoki šoli na Dunaju. Za magistrsko delo o manjšinskem šolstvu je prejela posebno priznanje vladnega urada za Slovence v zamejstvu in po svetu. Od leta 2024 študira na Kunstuniversität Linz. Od leta 2018 je aktivna v Klubu slovenskih študentk in študentov na Dunaju (KSŠSD). Je tudi v organizacijski ekipi Atifašističnega tabora Koroška. **Eva Hartmann** se kot podpredsednica Društva Peršman in ena od predsednic Zveze slovenskih pregnank in pregnancev angažira na področju spominske kulture na Koroškem. Je profesorica na Pedagoški visoki šoli v Celovcu, njena delovna in raziskovalna področja so dvojezičnost in večjezičnost, manjšinsko šolstvo in medkulturno izobraževanje. Društvo Peršman je eno izmed dveh upravljaljskih društev Muzeja Peršman (skupaj z Zvezo koroških partizanov). Naloga društva je znanstvena obravnava zgodovine kraja in posredovanje muzejskih vsebin.

Meta Vouk in Eva Hartmann

Pri Peršmanu je šlo za zastraševanje in kriminalizacijo mladih, ki se angažirajo za antifašistično izobraževanje.

– EVA HARTMANN

Zadeva Peršman je del konteksta razmer v Avstriji in širše ter porajajočega se neofašizma. Florjan Lipuš (Mrtve stvari, 2025) govori o »pošasti nacizma«, »ki živi med nami in ni nikoli preminil ... čaka na priložnost«. Kako to vidi mlada generacija?

Eva Hartmann: Fašizem se danes kaže v drugih oblikah, prihaja na dan bolj subtilno, morda ga na prvi pogled ne spoznaš, strinjala bi se s tem, da moramo biti kot družba posebno pozorni na vse signale. Če se ozremo na preteklih pet let, je te stvari jasno videti v naši družbi. **Meta Vouk:** Saj vidimo rezultate zadnjih volitev, na Koroškem je modra, svobodnjaška stranka najmočnejša in seveda so to desne in fašistoidne tendence. Če se delamo, da je to daleč stran – ne, ni. Velik del ljudi tu, na ulicah, na Koroškem, je proti meni, ker sem manjšinka. Mogoče tega ne povedo odkrito, ampak ko bo FPÖ še močnejša, ne vem, kaj lahko manjšina pričakuje. Že iz solidarnosti pri Peršmanu se vidi, da se javnost boji, da bo desnica postala močnejša. Opažajo, da je to bil prvi korak.

Civilna družba se je odzvala z velikimi demonstracijami.

Meta Vouk: Na Dunaju je bilo tisoč ljudi, dvesto v Linzu, več sto v Celovcu. Skupna reakcija družbe kaže, da se ljudje bojijo fašizma, ki je morda že tu, vprašanje je, kako bomo zmogli ustaviti proces. Na spletnih omrežjih so bili tudi odzivi proti manjšini in antifašizmu, desne tendence bodo vse bolj prisotne.

Eva Hartmann: Družba je vse bolj kompleksna, ljudje pa si želijo enostavne odgovore, ki jih ni. Večini

manjka diferenciran pogled na določene tematike, poenostavljanje diskurzov ne vodi do demokratične rešitve. Čeprav je bila manjšina navzven enotna, kot na shodu v Celovcu, je bilo sočasno znotraj nje slišati deloma revizionistične zgodbe o Peršmanovem pokolu. Vemo, kdo so bili storilci, a ljudje danes še vedno dvomijo o tem ... Niti v manjšini še nismo tako daleč.

Kako je z odnosom Avstrije do antifašizma? To je zgodovina koroških Slovencev in upor partizanov je bil edino, na kar se je po vojni lahko sklicevala, ki je morala dokazati svoj prispevek upora proti nacionalsocialističnemu okupatorju. Lahko razložite paradoks?

Meta Vouk (smeh): Ni razložljivo. Avstrija je bila tedaj srečna, da je imela nekaj, s čimer je lahko dokazala odpor, ampak da bi se zares ukvarjala z nacističnimi strukturami, ki obstajajo, se desetletja ni zgodilo, še zdaj ne v celoti. Nacisti v Avstriji so še naprej ustvarjali politiko, samo prebarvali so se v drugo barvo – ali je bila rdeča, črna ali modra, je odvisno od tega, v katero stranko so šli. Mišljenja pa niso odpravili. Avstrijci so, kot kaže, ignoranti, nikoli niso zares opravili z zgodovino.

Eva Hartmann: Do devetdesetih let so o sebi mislili, da so Hitlerjeva prva žrtev, obdelava te zgodbe se je začela šele v tem stoletju. V naši ustavi je antifašizem eno od glavnih načel, zato toliko bolj vznemirja protislovje, če pride urad za zaščito ustave in protiterorizem k Peršmanu, kjer se odvija antifašistični tabor.

Meta Vouk: S policijskim posegom so šli proti antifašizmu in manjšinskim pravicam, ki so bile prav v ustavi zagotovljene zaradi partizanov. Absurdno. Vidimo, da Avstrija nima volje, da bi izobraževala mladino: kaj je bil antifašizem, koroško-slovenski upor in zakaj je Avstrija sploh dobila suverenost; in da bi vsakdo vedel, zakaj imamo ustavo in zakaj je Avstrija sploh taka država, kot je. Kolikokrat sem se pogovarjala z nemško govorečimi na Koroškem, ki so rekli: »Aja, to se je zgodilo? Upor, partizanstvo, hmm ...«.

Po Haiderju vselej naplavi tisto, kar ni nikoli izginilo?

Eva Hartmann: Koroška z obrambnim bojem in plebiscitom leta 1920 je specifična tematika. Kompleksna zgodovina je še bolj zapletena s protislovensko kulturo, ki se je pojavila že veliko pred drugo svetovno vojno. V Peršmanovem muzeju ozaveščamo mlade prav o tej kompleksnosti zgodovine. Večinoma prihajajo Avstrijci, a tudi slovenske šole, vse več je nemško govorečih šol, ki prihajajo na delavnice.

Peršmanova domačija je bila spomladi 1945, v zadnjih dneh vojne, kraj zločina enot SS in policije. Pomembno vlogo je imela tudi pri partizanskem odporu v tem delu Koroške.

Eva Hartmann: Domačija stoji v grapi Lepena ob Železni Kapli, ki je bila med drugo svetovno vojno vseskozi slovensko govoreča. Tu sta živeli družini Sadovnik in Kogoj, ki sta podpirali partizanski upor. Dajali so jim na voljo kmetijo, takrat eno od največjih v regiji, tam so se

partizani lahko zbirali, dobili hrano, ranjenci spočili, prejeli medicinsko pomoč. S tem so se civilno upirali in v okolju Železne Kaple so skoraj pri vsaki hiši podobne zgodbe. Peršmanova domačija je pritegnila veliko več pozornosti, ker je tam nastal muzej, ampak mi vedno pravimo, da je ta kraj simboličen tudi za vse druge kraje, v katerih so se dogajale podobne stvari.

Pomembno vlogo so imele ženske s kmetij, kajne?

Eva Hartmann: Ženska v odporu na Koroškem, in ne samo tu, je imela zelo močno vlogo v primerjavi s strukturami vermahta, saj so bile dejavne tudi v oboroženem odporu. Moški so bili izseljeni ali v partizanih, ženske, ki so ostale doma, so bili kurirke ali so prevzele druge naloge, ki so omogočale, da je partizanski odpor funkcioniral tako, kot je. V sosednji grapi Lobnik je bila takrat ustanovljena slovenska ženska antifašistična fronta, v kateri so bile dejavne ženske iz grap.

Klub slovenskih študentk in študentov Dunaj, KSŠSD, je trn v peti desnici: leta 2023 sta svobodnjaška občinska svetnika predlagala njegovo odpravo, ga označila za levi ekstremizem in zahtevala, naj ne prejema finančnih sredstev. Napad na slovensko narodno skupnost je del dolge tradicije protimanjšinske politike v Avstriji, zlasti s strani FPÖ?

Meta Vouk: Tako je. Naše delovanje je predvsem izobraževalno, proti zgodovinskemu revizionizmu, bodisi gre za 10. oktober 1920 bodisi za *Orttafelsturm*, napad na krajevne table, 1972. Teh »jubilejev« ne praznujemo. Zelo ostro zagovarjamo stališče, da ni česa praznovati, da je treba zgodovino na novo tematizirati in izobraževati, kar seveda desnici ni všeč; oni bi si želeli, da bi pozabili zgodovino, govorijo samo svojo verzijo zgodbe. Klub je zelo glasen, glasen je tudi v manjšini. Deluje več kot sto let in še vedno v isti drži. Naša drža je antifašistična, naša drža je, da bomo vedno glasni in bomo povedali pravo zgodovino. Napadi vedno znova prihajajo, ampak se ne pustimo prestrašiti, to nas kvečjemu motivira. Pred dvema letoma je v klubu ležal velik kamen, mislimo, da je prišel z desne strani, a okno popraviš in nadaljuješ. Posmehujemo se temu, naj ne mislijo, da se bomo ustrašili. Tudi če v Avstriji in na Koroškem še vedno krožijo zgodbe, ki so zgrešene in antislovenske, ne bomo odnehali.

Del tega je tudi projekt Antifašistična zima?

Meta Vouk: Smo koroški Slovenci, naša zgodovina je antifašizem, brez tega ne bi bili taki, kot smo, in s projektom se želimo vsako leto na novo spomniti, kaj se je zgodilo, izobražujemo. Ni nas več toliko, dobro je, da se zgodbe nadaljujejo, pripovedujemo jih naprej.

Ob stoti obletnici koroškega plebiscita leta 2020 je klub protestiral proti skupnemu praznovanju, če dežela in država nista pripravljene uresničiti ustavno zajamčene pravice manjšini.

Meta Vouk: Trije klubi smo izdali knjigo in pripravili demonstracijo. Situacija je bila deloma napeta, češ, kaj bo demonstracija povzročila, ampak za nas je bilo nujno, da smo na ta dan šli na ulice. Manjšina je že sto let asimilirana in diskriminirana. Mladi smo zelo razočarani nad manjšinsko politiko, želeli bi si več podpore, več zahtev. Stota obletnica je bila momentum, ko bi manjšina lahko veliko dosegla. Veliko je tudi odvisno od večinskega prebivalstva in večinske politike.

Tudi od Slovenije, ki bi lahko kaj zahtevala.

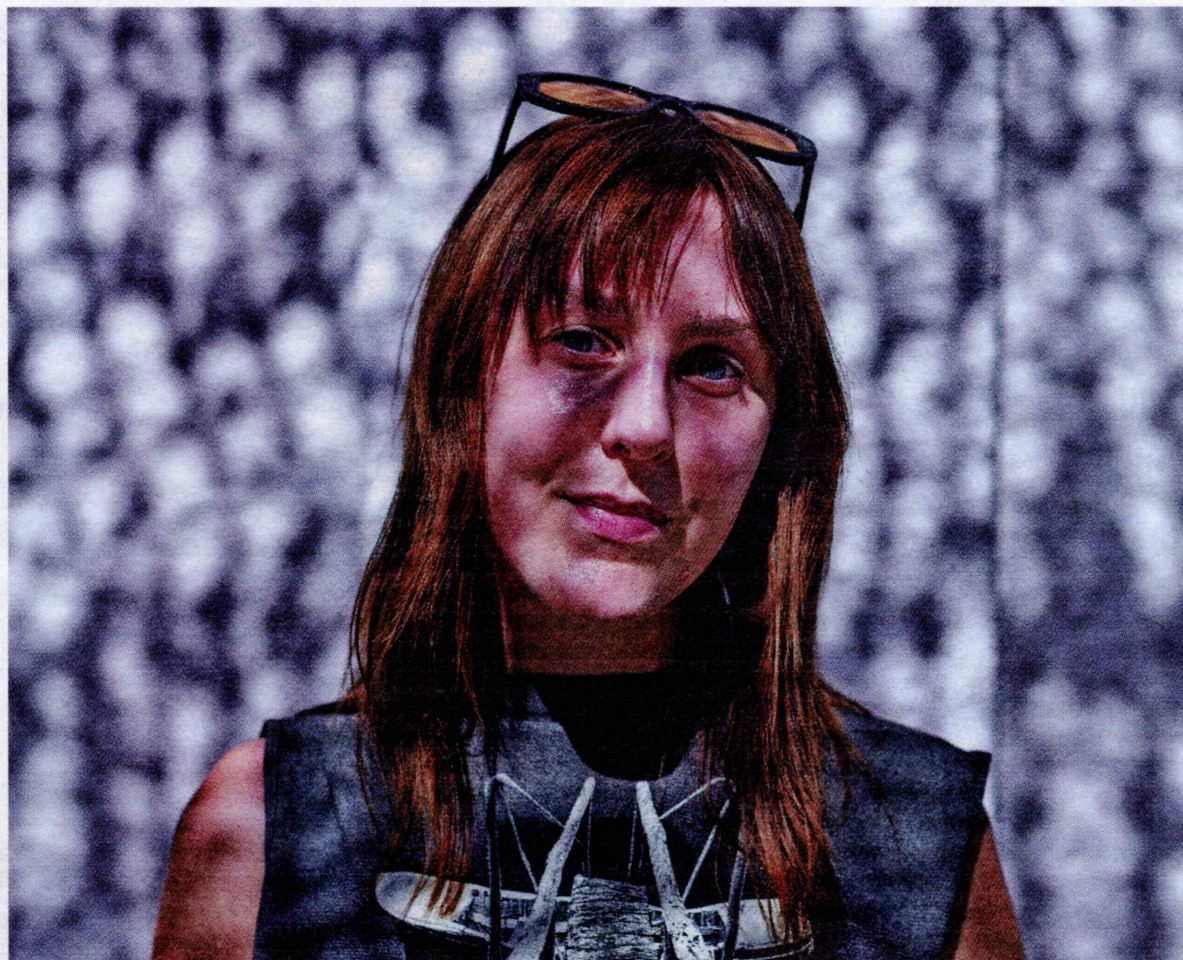
Meta Vouk: Seveda. Z vseh političnih strani so hoteli samo praznovanje, da se imamo vsi radi, ker lepo živimo in gradimo mostove. Če zares pogledamo manjšinsko situacijo, vidimo, da to ni to. Leta 2020 je bila priložnost za celotno uresničitev člena, pa se to ni zgodilo. Vedno znova nas zmoti občutek, da imamo študenti, ki vse počnemo prosto-voljno in poleg tega še študiramo in delamo, toliko energije in časa, da to damo – iz ljubezni in rade volje –, a smo edini v manjšini, ki res nekaj povemo, smo ostri in zahtevamo. Zares žalostno. Nimamo več upanja v naše zastopniške organizacije, te za mladino niso več relevantne. Sami stari moški sedijo tam in mislijo, da nujno potrebujemo takšne organizacije in da je njihovo delo pomembno.

Ob aktualnem vprašanju dvojezičnega sodstva in možnosti zapiranja dvojezičnih okrajnih sodišč so njihova stališča neprijemna.

Meta Vouk: Če bi stvari spremenili in imeli deželno sodišče v Celovcu in okrajna v Celovcu, Beljaku in Velikovcu, bi bilo za manjšino veliko bolje. Ampak oni se ne morejo sporazumeti. Saj hočejo pridobiti mlade, toda mi hočemo eno skupno zastopstvo in strukture, da lahko sami soodločamo. Oni govorijo, zares aktivni pa smo mi, mladi.

V magistrski nalogi ste proučevali prednosti imerzivnega jezikovnega učnega modela na primeru dvojezičnega pouka na manjšinskem območju Koroške. Lahko pojasnite?

Meta Vouk: Tudi šolstvo je velika tragedija. Pojdimo nazaj pred leto 1958, ko so se na celotnem dvojezičnem šolskem območju na južnem Koroškem vsi otroci učili oba jezika. Pod pritiskom Heimatdiensta in desne politike se je to spremenilo: otroci, ki niso hoteli dvojezičnega pouka, so se morali odjaviti, pozneje se je to spremenilo in se je bilo treba spet prijaviti. To je bila diskriminacija za manjšino, obstajal je strah, starši si niso več upali

prijaviti otrok, ki se niso naučili slovenščine, nekaj desetletij je tako šlo. Od devetdesetih let opazamo trend, da se nemško govoreči učijo slovenščine. Vendar jezika ne uporabljajo več doma. Zdaj je polovica otrok prijavljenih k pouku, a samo majhen del teh doma govori slovensko. Super je, da se večinsko prebivalstvo želi naučiti naš jezik, a pri 50 odstotkih bi bil čas, da bi spremenili celotno manjšinsko šolsko politiko: ali spet uvedli odjavni sistem, kot je bil kratek čas leta 1958, ali sledili sedmemu členu

Nimamo več upanja v naše zastopniške organizacije, za mladino niso več relevantne. Sami stari moški sedijo tam.

– META VOUK

in zahtevi, da imajo vsi otroci na dvojezičnem območju, slovensko in nemško govoreči, dvojezični pouk. To še vedno zahtevamo in to so leta 1955 [z ADP] podpisali.

Drug problem je realnost v razredih: znanja in ravni so različni, po ljudski šoli se prenehajo učiti slovenščine, v srednji šoli ne nadaljujejo in jezik se izgubi. Vprašanje je, kako bi bilo treba poučevati jezik. V nalogi sem pisala o imerzivnem pouku, kar pomeni poučevanje dalj

časa, najbolje ves teden, ali en dan v slovenščini, en dan v nemščini. Samo ure slovenščine ne pomagajo, nujna je tudi reforma celotnega dvojezičnega šolstva. Potrebovali bi obvezno dvojezičnost od vrtca do univerze. Situacija je žalostna.

Eva Hartmann: To je moj vsakdanji poklic. Zanimanje za slovenščino obstaja pri vpisu v ljudsko šolo, problem je pred in po tem. Iz znanstvenih raziskav vemo, da se je jezika treba učiti več kot štiri leta, in na Koroškem še vedno ni sistematične rešitve od zgodnje, elementarne vzgoje do srednje, višje šole. Gimnazija v Celovcu ponuja španščino, italijanščino, francoščino, ne pa slovenščine. Kako je to mogoče? Sprašujemo se, zakaj ni ponudbe slovenščine, zakaj ni več podpore za učenje slovenščine do mature. Trenutno so pogajanja, da bi na beljaški gimnaziji ustanovili štirijezični razred. Morali bi razmisliti, kako zagotoviti, da se tisti, ki se vpiše v dvojezični pouk, jezika tudi nauči. Zdaj je potencial izgubljen. Samo pomislimo: koliko otrok bi se lahko naučilo jezika in kaj bi za manjšino pomenila nova skupina govorcev.

Potem ne bi bilo spraševanja, kot pravi Andrina Mračnikar, s kom se bo njen otrok pogovarjal slovensko.

Eva Hartmann: Jezik mora imeti funkcionalnost, za to bi si morali prizadevati. V manjšini bi se tudi morali ukvarjati s prihodnostjo, strukture znotraj manjšine je treba prilagajati in premisliti, zakaj mladih ne zanimajo. Na področju spominskih kultur je vse več društev in pobud, pri katerih se

mladi udeležujejo. V Peršmanovem muzeju je dejavna mladina z vseh koncev Avstrije. Zanimanje obstaja, le ustaljene strukture na Koroškem mladih ne privabijo.

Meta Vouk: Manjšinci moramo razmišljati o tem, kaj sploh je manjšina, svoje mišljenje moramo odpreti. Izračunali smo, da je na Koroškem 185.000 koroških Slovencev, vendar jih večina ne obvlada slovenskega jezika, zato se verjetno ne počutijo del narodne skupnosti. Naša nova naloga je, da bi se spet naučili jezika tisti, katerih starši in stari starši ga niso več obvladali. Niti ni nujno, da obvladaš slovenski jezik, da se počutiš del tega. In potrebujemo dvojezični pouk od vrtca do konca gimnazije na Dunaju in v Gradcu. Sama živim na Dunaju sedem, osem let, kjer pozabljamo na to, da potrebujemo strukture tudi zunaj Koroške. Manjšina že dolgo ni več skoncentrirana samo tam – ne gre le za šolstvo, temveč tudi za zakone na uradih. Politika je že zdavnaj pozabila, da nismo vsi samo na Koroškem.

Če zaključimo pozitivno: v Celovcu je na ogled zanimiva razstava.

Eva Hartmann: Razstava *Hinschaun!* Poglejmo kaže, da je projekt možen v Koroškem deželnemu muzeju, kjer je desetletja prevladoval nemškonacionalni vidik zgodovine. Stvari se razvijajo. Iz odzivov domovinskih nemških združenj, ki jo kritizirajo, čutimo, da na Koroškem ni enostavno postaviti takšne razstave brez nasprotne reakcije. **Meta Vouk:** Upajmo, da se ne bodo pustili ustrahovati in bo še več takšnih razstav. ●

Že sedemdeset let nimamo manjšinskih pravic. Želimo si, da bi Slovenija bolj pritisnila na Avstrijo. Zdaj je pravi trenutek.

– META VOUK

